

עישון והשיפה לגורמי סיכון במקומות העבודה

בשנת 1991 אימצו 85% ממקומות העבודה בארצות הברית את המדיניות נגד עישון בעבודה. הנתונים הראו שהגבלת העישון במקומות עבודה לא הביאה להפסדים כלכליים והיא מקובלת כיום בכל העולם המערבי, וגם בישראל. קראו על הסיבות, הנזקים והתהליכים שהובילו לאיסור העישון במקומות עבודה

מאת ויטלי פרוביז, M.D.

מדריך גיהות במחוז צפון,
המוסד לבטיחות ולגיהות
תצלום: המוסד לבטיחות ולגיהות

בכל שנה, מציין העולם את היום הבין-לאומי ללא עישון, במטרה להעלות על סדר היום העולמי את המאבק בטבק ואת היקף נזקיו, וכדי לשלב כוחות למען עתיידנו. השנה מיקד ארגון הבריאות העולמי WHO את המאבק בטבק בנושא האיום על פיתוח בר-קיימא.

מהם נזקי העישון?

עשן הסיגריה מכיל כ-4,000 כימיקלים שונים, בהם כ-350 חומרים רעילים, שהשפעתם ניכרת במערכות גוף שונות. כ-70 מהם הוכחו כמסרטנים. כל אלו נשאפים לריאותיהם של המעשנים האקטיביים והמעשנים הפסיביים. עישון כפוי גורם לנזקים בריאותיים, בדומה לנזקי העישון האקטיבי. מחקרים שנערכו בעולם הוכיחו כי בגוף המעשנים הפסיביים נספגים חומרים מסרטנים בדומה לאלו הנספגים בגופם של המעשנים. כבר כיום הוכיחו המחקרים חד-משמעית שחשיפה ישירה וכפויה לעשן סיגריות מעלה בצורה ניכרת את הסיכון לסרטן ריאה, התקף לב ושבץ מוחי. בטווח הקצר - העישון גורם לגירוי בעיניים, לכאב ראש, לבחילה ולסחרחורת.

חשיפה לעישון פוגעת במנגנון קליטת החמצן בגוף האדם. כ-90% מהחלקיקים המצויים בעשן נותרים בדרכי הנשימה וברקמת הריאות. חומרים אלו הורסים תחילה את הריסיות - תאי ציפוי בעלי שערות דקיקות המצויות בדופן הפנימי של הסימפונות בריאות (נאדיות). הריסיות מתנוועעות בקצב של 1,000 תנועות בדקה בכיוון הפוך לכניסת האוויר לריאות. בתנועתן, המשולה לתנועת מסוע, הן מסלקות כלפי מעלה חלקיקים החודרים לדרכי הנשימה ואף ריר. כאמור, העשן פוגע בריסיות והללו אינן מסוגלות עוד למלא את תפקידן ולסלק את כמויות הריר המוגברות, והריר נשאר כלוא בסימפונות ומצטבר בהן. החומרים הכימיים שבעשן הסיגריה, עם החלקיקים המזיקים, מוסיפים לגרות ולהרוס את התאים שבדופן הסימפונות. כך נוצרת פגיעה ברקמה השלמה, ודרך הרקמה הלא-שלמה חודרים חיידקים ומזיקים אחרים לתוך התאים. כך מתפתחת דלקת סימפונות, המתפתחת במשך הזמן

לדלקת כרונית ועלולה להסתבך ולהתפתח בהדרגה לסרטן הריאה ולסוגים נוספים של סרטן, ואף לגרום למחלות קשות אחרות, כגון מחלות לב, מחלות כלי דם ועוד. ככל שנחשפים לעישון לתקופה ממושכת יותר, מסתכנים יותר.

כיצד נוצר סרטן כתוצאה מעישון?

עשן הטבק מכיל כ-70 חומרים כימיים העלולים לגרום לסרטן, ביניהם, בנזופירן, ארסן, פנול, ועוד. הגירוי הראשון ליצירת סרטן מתבטא בפגיעה בזרזים (אנזימים) - החלבונים שבגרעין התא. אלה מפקחים על התגובות הכימיות המתרחשות בתוך התא, ואם פעולתם הופרעה, מתחילים התאים להתרבות בצורה בלתי מבוקרת. בשלב זה השינוי עדיין אינו סרטני, אך אם הגירוי נמשך, חלים שינויים בלתי הפיכים בחומר העיקרי המצוי בכרומוזומים של התא, ה-DNA. במצב זה, הסרטן הוא עובדה קיימת. הסרטן מתחיל בתא בודד, המתחלק שוב ושוב, עד שנוצר גוש תאים סרטניים, במקום שבו התרחשו השינויים הממאירים הראשוניים בתא. בהמשך עלול הסרטן להתפשט לאיברים נוספים בגוף.

עישון במקומות עבודה

עובדים שאינם מעשנים, החשופים לעישון כפוי במקום עבודתם, חשופים לסיכון גדול ב-34% לסרטן ריאות, לעומת עובדים שאינם חשופים לכך. עישון כפוי גורם לשיעור תמותה מסרטן ריאה גבוה מזה של כל גורמי הזיהום הסביבתיים גם יחד!

בתל אביב, שקבע כי עישון פסיבי נחשב "לתאונת עבודה", זאת, בעקבות תביעה שהגיש תושב אזור השרון נגד ביטוח לאומי לאחר שלקה בסרטן הגרון בעקבות חשיפה לעשן במקום עבודתו. בחוק המעודכן מופיעה רשימת המקומות שבהם העישון אסור.

אפקט הגברה לגורמי סיכון יחד עם עישון

אפקט הגברה (סינרגיזם) מוגדר כהגברת הפעולה של רעל אחד בנוכחות חומר אחר. במילים אחרות, חשיפה לשני גורמים מזיקים או יותר עלולה להגביר את האפקט השלילי לבריאות האדם. קיימות הוכחות חד-משמעיות שטבק (עישון) הוא גורם מחמיר נוסף, המגביר את הסיכון לחלות בסרטן הריאות אצל עובדים באסבסט. ממחקר, שנערך על ידי פרופ' סליקוף מארה"ב, עולה כי לעובד מעשן, אשר בו-זמנית חשוף לאסבסט, קיים סיכוי לחלות בסרטן ריאות פי 10 לעומת עובד החשוף לאסבסט ואינו מעשן.

עשן הסיגריות מכיל כ-4,000 כימיקלים שונים, בהם כ-350 חומרים רעילים, שהשפעתם ניכרת במערכות גוף שונות. כ-70 מהם הוכחו כמסרטנים. כל אלו נשאים לריאותיהם של המעשנים האקטיביים והמעשנים הפסיביים. עישון כפוי גורם לנזקים בריאותיים, בדומה לנזקי העישון האקטיבי

בשנת 1991 אימצו 85% ממקומות העבודה בארצות הברית את המדיניות נגד עישון בעבודה. הנתונים מארצות הברית מצביעים על כך שהגבלת עישון במקומות עבודה לא הביאה להפסדים כלכליים במפעלים שבהם הופעלה. העלות של עובד מעשן, גבוהה מזו של עובד שאינו מעשן, עקב תחלואה והיעדרויות הקשורות בעישון, ומוערכת בכ-1,200 דולר לאדם. בנוסף לעלות הנגרמת למקום העבודה כתוצאה ממחלות העובד, מעשנים יוצאים להפסקת עישון ובכך

מפסידים זמן עבודה. הגבלת עישון במקומות עבודה מקובלת כיום במדינות העולם המערבי. ברבות מהן הוכנסה ההגבלה כתוצאה מתביעות משפטיות נגד מעבידים עקב תחלואה מסרטן ומחלות לב, שנגרמו כתוצאה מעישון כפוי במקום העבודה. בישראל התקבל החוק להגבלת עישון במקומות עבודה בשנת 1994. מוקדם יותר, בשנת 1983, התקבל חוק למניעת העישון במקומות ציבוריים וחשיפה לעישון, התשמ"ג-1983.

76% מהאוכלוסייה בישראל אינם מעשנים. בסקרי דעת קהל, שנערכו על ידי האגודה למלחמה בסרטן והשירות לבריאות העובד של משרד הבריאות, נמצא כי 90% מכלל הנשאלים תמכו בהגבלת העישון במקומות העבודה. נתון מעניין הוא ש-86% מבין המעשנים תמכו גם הם בהגבלת עישון במקומות עבודה. בשנת 2004 הוגש פסק דין הצהרתי בבית הדין האזורי לעבודה

בשנת 1991 אימצו 85% ממקומות העבודה בארצות הברית

את המדיניות נגד עישון בעבודה. הנתונים מארצות הברית מצביעים על כך שהגבלת עישון במקומות עבודה לא הביאה להפסדים כלכליים במפעלים שבהם הופעלה. העלות של עובד מעשן גבוהה מזו של עובד שאינו מעשן, עקב תחלואה והיעדרויות הקשורות בעישון

בהתאם לחוק להגבלת עישון במקומות עבודה בשנת 1994:

1. אסור לעשן במקום העבודה (כולל במקומות עבודה פרטיים), מלבד בחדר נפרד שמיועד למטרה זו בלבד (חדר עישון), ושהעישון בו אינו גורם למטרד בשאר חלקי הבניין (מקומות העבודה).
2. על המעסיק חובה לפקח ולנקוט אמצעים סבירים כדי למנוע עישון במקום העבודה.
3. הפרת החובה של המעסיק היא עברה פלילית, שהעונש עליה הוא קנס.
4. עובד שאינו מעשן ואשר נפגע מעישון של אחרים במקום העבודה, רשאי להגיש תביעה כספית לפיצויים נגד המעסיק ונגד מי שעישן. ■

בטיחות ON-LINE

מאמרים, חדשות בתחומי הבטיחות והגיהות, תשובות השבוע. הירשמו לעלון האלקטרוני של המוסד לבטיחות ולגיהות

WWW.OSH.ORG.IL